

УДК 336.338.03

Т. А. Говорушко,
д. е. н, професор, професор кафедри фінансів,
Національний університет харчових технологій, м. Київ
Л. С. Синельник,
бакалавр, Національний університет харчових технологій, м. Київ

РОЛЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

EQUITY BASIS ROLE IN ENSURING FINANCIAL STABILITY OF INSURANCE COMPANY

Досліджено сутність поняття "фінансова стійкість страховика". Розглянуто основні джерела формування власного капіталу страхової компанії і встановлено його важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості страховика.

In the article is determined the content of the term "financial stability of the insurer". The main sources of formation of the capital of the insurance company are considered and established its important role in ensuring the financial stability of the insurer.

Ключові слова: фінансова стійкість страхової компанії, капітал страхової компанії, джерела формування капіталу страховика, власний капітал, статутний капітал, вільні резерви, нерозподілений прибуток.

Key words: the financial stability of the insurance company, the capital of the insurance company, sources of capital formation of the insurer, equity capital, share capital, free reserves, retained earnings.

ВСТУП

На сьогодні розвиток страхового ринку потребує нових підходів до функціонування страхових компаній, підвищення їх фінансової стійкості, покращення якості страхових послуг.

Фінансова стійкість — це основний критерій оцінки діяльності страхової компанії (дані фінансові установи мають особливу специфіку діяльності: страхувальник сплачує грошові кошти за послуги, які він отримує в майбутньому, у разі настання страхового випадку). У цьому зв'язку правомірною є постановка питання про важливість забезпечення фінансової стійкості як однієї з обов'язкових умов діяльності страхових компаній, що доз-

воляє їм функціонувати на ринку, а також розробку заходів, спрямованих на її підвищення.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Фінансову стійкість у сфері страхування досліджували у своїх працях О.А. Гаманкова, Н.В. Ткаченко, А.М. Чиж, І.В. Шульшова та інші відомі вчені. Попри значний внесок у вивчення фінансової стійкості страхових компаній, потребує подальшого дослідження вплив на неї джерел формування капіталу страхової компанії. Актуальність питання підкреслюється ще й тим, що страховий ринок перебуває напередодні грандіозних змін у законодавстві, де буде виставлено жорсткі умови до платоспромож-

ності страховиків. Остання, як відомо, є дуже залежною від капіталоутворюючої бази страховика.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

На основі аналізу напрацювань сучасних науковців, можна виокремити три групи поглядів щодо визначення сутності дефініції "фінансова стійкість страховика":

1) перша група науковців [3; 6; 7] висвітлює "фінансову стійкість" як фінансовий показник діяльності страхової компанії (платоспроможність, рентабельність, ліквідність);

2) друга група науковців, до яких належать Н. Ріпницька [8], Н. Добош [9] та інші, визначають фінансову стійкість як певний стан фінансових ресурсів страховика;

3) третя група науковців — А. Палкін [10], В. Приймак [11], наголошують що, фінансова стійкість страховика — це здатність виконувати прийняті зобов'язання за договорами страхування та перестраховування при впливі несприятливих факторів і зміні економічної кон'юнктури.

У Законі України "Про страхування" зазначається, що виконання обов'язків страховика з виплат за зобов'язаннями має забезпечуватися трьома умовами платоспроможності:

— наявністю сплаченого статутного фонду і гарантійного фонду страховика;

— створенням страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат;

— перевищенням фактичного запасу платоспроможності над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності [14].

У зв'язку з різноманітністю поглядів стосовно поняття "фінансова стійкість страхової компанії" доцільно розглядати фінансову стійкість як головний чинник стабільної діяльності страховика, що має зберігатися незалежно від сили негативного впливу на нього зовнішніх і внутрішніх факторів. Отже, фінансова стійкість страховика — це комплекс дій (фінансового, інвестиційного та організаційного характеру), направлених на створення такого стану фінансових ресурсів страховика, при якому страхова компанія є платоспроможною, здатною виконувати всі свої зобов'язання у повному обсязі перед страхувальниками, вчасно реагувати на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів функціонування економіки [5].

Під забезпеченням фінансової стійкості мається на увазі комплексний процес підтримки її цільового рівня, що включає виявлення та систематизацію факторів, які впливають на неї, вибір показників і методів її оперативної та

перспективної оцінки, постійний моніторинг змін, що відбуваються ззовні і зсередини страхової компанії, підготовку управлінських рішень на основі виявлених відхилень від цільового рівня [2]. Враховуючи специфіку діяльності страхової компанії в контексті забезпечення фінансової стійкості, вважаємо за необхідне виділити такі її складові, як стійкість капіталоутворюючої бази та стійкість страхового портфеля.

Розглянемо детальніше саме стійкість капіталоутворюючої бази в межах досліджуваної проблеми. Визначення стійкості капіталоутворюючої бази необхідно розуміти, з одного боку, як формування та підтримання страховиком капіталу у необхідному кількісному та якісному стані, а з іншого — ефективне управління рухом і трансформацією фінансових ресурсів у конкретні форми капіталу, здатні профінансувати зобов'язання страховика, тобто забезпечити його платоспроможність в будь-який момент часу. Один із головних інструментів, що забезпечує стійкість капіталоутворюючої бази є нарощуваність капіталу. Його суть полягає в постійному поповненні власного капіталу відповідно до власної моделі оцінки потреби у капіталі, а також залученого капіталу, обсяги яких дозволяють страховикові перманентно та в повному обсязі виконувати зобов'язання перед страхувальниками, третіми особами та іншими категоріями контрагентів [2].

При узагальненні сучасних поглядів науковців і кращого розуміння сутності нарощування капіталу капітал страховика визначено як фінансові ресурси, що являють собою сукупність власних, залучених чи запозичених грошових коштів або активів у матеріальній чи нематеріальній формі, що використовуються для забезпечення діяльності страхової компанії й отримання прибутку [4].

З вищезазначеного виходить, що формування капіталу страхової компанії є процесом залучення фінансових ресурсів, управління їх рухом і трансформацією в конкретні форми капіталу, які здатні забезпечити її фінансову стійкість у будь-який момент часу. Специфіка формування складу і структури капіталу страхової компанії зумовлюється такими видами її діяльності:

— поточна страхова діяльність включає страхові платежі, доходи, витрати і інші потоки грошових коштів, які пов'язані із операціями страхування, співстрахування та перестраховування;

— інвестиційна діяльність страховика включає рух грошових коштів, пов'язаних із купів-

Рис. 1. Джерела формування капіталу страхової компанії

Джерело: [2].

лею і продажем цінних паперів, нерухомого майна й інших інвестиційних активів;

— фінансова діяльність охоплює рух грошових коштів, які обслуговують випуск акцій і викуп раніше проданих акцій, одержання позик і погашення заборгованості [13].

Розглянемо джерела формування капіталу страхової компанії (рис. 1). Акцентуємо увагу на власному капіталі та його складових. Власний капітал страхової компанії складається з статутного капіталу, додаткового та резервного капіталу, нерозподіленого прибутку. Розмір власного капіталу страховика створює умови для оптимальної організації тарифної, інвестиційної та перестрахової політики компанії, забезпечуючи фінансову стійкість страховика.

У деяких випадках до власних засобів можна віднести сформовані за рахунок чистого прибутку страховика фонд споживання і фонд нагромадження. Вони вільні від будь-яких зовнішніх зобов'язань, тому в закордонній практиці їх прийнято називати "вільними резервами" чи "резервом платоспроможності" (маржею). Маржа (запас) платоспроможності є механізмом забезпечення гарантії платоспроможності страхової компанії, оскільки саме платоспроможність є основною ознакою фінансової стійкості страховиків.

Статутний капітал страховика є фінансовою основою його діяльності та займає найбільшу частку в структурі власного капіталу. На початковому етапі функціонування страхової компанії статутний капітал є єдиною гарантією забезпечення платоспроможності. Саме тому,

порядок формування та дотримання розміру статутного капіталу страховика суворо регулюється законодавством. Через статутний капітал реалізується найважливіші права власників страхової компанії: право на дивіденди і право управління страховою компанією. Гарантійний фонд не виступає відокремленим самостійним фондом і об'єднує ті власні кошти страховика, які не є статутним капіталом. До гарантійного фонду страхової компанії належить додатковий та резервний капітал, а також сума нерозподіленого прибутку.

Додатковий капітал складається із додатково вкладеного капіталу (актуальний лише для страховиків, які створені у

формі акціонерного товариства і являє собою емісійний механізм від розміщення акцій) та іншого додаткового капіталу (сума дооцінки необоротних активів; вартість активів, безкоштовно отриманих страховиком від інших юридичних та фізичних осіб та інші види додаткового капіталу) [1].

Резервний капітал страховика, як і додатковий капітал формується в результаті його статутної діяльності. Методика формування резервного капіталу страхової компанії не має галузевої специфіки, а відповідає загальним принципам організації господарської діяльності підприємств (формується із чистого прибутку, а розмір відрахувань визначається вищим органом управління страховою компанією і не може бути меншим 5% від суми чистого прибутку). Може бути спрямований на покриття невиробничих витрат, збитків страховика по страхових операціях, виплати дивідендів, коли для цього недостатньо прибутку, а також для погашення облігацій та викупу акцій страховика у випадку відсутності інших коштів. Резервний капітал додатково забезпечує фінансову стійкість страхової компанії, зміцнює її матеріальну та фінансову безпеку. В свою чергу, це сприяє підвищенню гарантій виконання страховиком своїх зобов'язань перед страхувальниками, зменшує можливість банкрутства страховика [1].

Нерозподілений прибуток є прибутком, реінвестованим у страхову компанію. Він є джерелом формування власного капіталу й утворюється як залишок прибутку страхової ком-

панії після виконання своїх зобов'язань перед бюджетом, виплати дивідендів, відрахувань до резервного та іншого фондів. Залишок нерозподіленого прибутку залежить від величини дивідендів, що встановлюються загальними зборами акціонерів або іншим органом управління страховою компанією і внесків у вільні резерви страховика. Законодавство визначає їх як частку власних коштів страховика, яка резервується з метою забезпечення його платоспроможності відповідно до прийнятої методики здійснення страхової діяльності. Їх формування має самостійне значення для забезпечення платоспроможності страховика. Рішення про формування цих резервів та порядок їхнього створення приймається страховою компанією самостійно. Водночас наявність вільних резервів дозволяє страховій компанії приймати на своє утримання ризику більшої страхової вартості [1].

Отже, наявність та достатність власного капіталу дозволяє страховикові не лише покривати негативні наслідки підприємницького ризику, але й забезпечувати безперервність його діяльності. Тому, можна стверджувати, що величина власного капіталу страхової компанії має неабияке значення в забезпеченні її фінансової стійкості.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи зазначимо, що фінансова стійкість страхової компанії є обов'язковою умовою, що необхідна для забезпечення ефективного розвитку страховика. Її об'єктивна оцінка, з урахуванням впливу на неї джерел формування капіталу, дозволить страховій компанії мінімізувати ризику і забезпечити конкурентне положення на сучасному страховому ринку України.

Література:

1. Гаманкова О.О. Фінанси страхових організацій: [навч. посібник] / О.О. Гаманкова. — К.: КНЕУ, 2007. — 328 с.
2. Ткаченко Н.В. Стійкість фінансових ринків України та механізми її забезпечення / [О.І. Барановський, В.Г. Барановська, Є.О. Бублик та ін.]; за редакцією д. е. н. О.І. Барановського; НАН України; Інститут економіки та прогнозування. — К., 2010. — 492 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/6622/1/dyser_Tkachenko.pdf
3. Ткаченко Н.В., Мороз І.А. Фінансова стійкість страхової компанії і франшиза: зв'язок понять / Н.В. Ткаченко, І.А. Мороз // Фі-

нансовий простір. — 2012. — № 3 (7) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://fp.cibs.ck.ua/files/1203/12tnvfo.pdf>

4. Чиж Л.М. Сутність, структура та функції страхового капіталу / Л.М. Чиж // Економіка. Управління. Інновації. — 2011. — № 1 (7) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2012_1/PDF/12%D1%81hlmfsk.pdf

5. Шулешова І.В. Фінансова стійкість страхової компанії та шляхи її забезпечення / І.В. Шулешова // Вісник Сумського національного аграрного університету. — 2011. — № 2 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/Vsnau/2011_2/74Shuleshova.pdf

6. Дадьков В.Н. Анализ финансовой деятельности предприятия в разрезе страховой организации / В.Н. Дадьков, Ж.Ю. Симоненко // Страховое дело. — 2008. — № 10. — С. 40—57.

7. Луконин С. В. Формализация и совершенствование методики расчета маржы платежеспособности страховой компании / С.В. Луконин // Страховое дело. — 2003. — № 5. — С. 28—31.

8. Рапницкая Н.М. Факторы финансовой устойчивости страховых компаний в современных условиях / Н.М. Рапницкая // Вестник МГТУ. Том 13. — № 1. — 2010. — С. 68—72.

9. Добош Н. Оцінка фінансової стійкості страховика / Н. Добош // Формування ринкової економіки в Україні. — 2009. — № 19. — С. 207—212.

10. Палкин А.В. Функциональная взаимосвязь показателей и факторов финансовой устойчивости страховой организации / А.В. Палкин // Финансы. — 2008. — № 12. — С. 45—48.

11. Приймак В.І. Динамічне управління фінансовими потоками компанії зі страхування життя / В.І. Приймак, О.І. Карчевська // Фінанси України. — 2008. — № 8. — С. 113—124.

12. Веселовский М.Я. Страховой сервис: учеб. пособие / М.Я. Веселовский. — М.: Альфа-М: ИНФРА-М, 2007. — 288 с.

13. Лісовал В.П. Оцінка результатів діяльності страхової компанії / В.П. Лісовал // Проблеми системного підходу в економіці. — Електронне наукове фахове видання НАУ. — № 2. — 2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/pspe/2009_2/Lisoval_209.htm

14. Про страхування. — Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2013 р.